

ШЫҢ

1963 чылда
Үндээлгөсү

1963 ч.
И Ю Л ь
13
СЭБТО

№ 165 (5569).

Өртөө 2 көп.

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди
Советинин болгаш Министрлер Чөвүделинин органы

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). Моол улус бодунун национал байырлаа — улусчу революциянын 42 чыл өн «бодунун чуртунга социализми тургузарын доозар, социализми лагерини куштерин навулар» деп лоу-биле демделеп эртинген. Республиканын найсылалы Улан-Батор байырла шинч кире берген турган. Бажынарнын ханаларында Марксистин, Энгельстин, Лениннин, моол революциянын баштынчызы Д. Сухз-Баторунун, Н. С. Хрушчевтун, МАР-нын партизаннын болгаш чазаннын удуруткучуларнын чурукта-

рын аскан. Транспарантылар социализм тургузушунунга чаа-чаа тиллелерине моол амыччы чоннарны кыйгырып турар. Лоуун марксизм-ленинизмин улуг өөггө аскан, йөрзоп турар. Улусчу революциянын алдарлы мадыры Д. Сухз-Баторун адын элзөөн хоорайнын Төп шөлүнге болгаш оон чогууда кудумчуларга уланбаторуларнын наз-шинки долоонкалары эртенден эгелзеш кол берген турган. Улусчу революциянын 42 чыл онга тураскал болгаш чазаннын удуруткучуларнын чурукта-

рин аска. Транспарантылар социализм тургузушунунга чаа-чаа тиллелерине моол амыччы чоннарны кыйгырып турар. Лоуун марксизм-ленинизмин улуг өөггө аскан, йөрзоп турар. Улусчу революциянын алдарлы мадыры Д. Сухз-Баторун адын элзөөн хоорайнын Төп шөлүнге болгаш оон чогууда кудумчуларга уланбаторуларнын наз-шинки долоонкалары эртенден эгелзеш кол берген турган. Улусчу революциянын 42 чыл онга тураскал болгаш чазаннын удуруткучуларнын чурукта-

рин аска. Транспарантылар социализм тургузушунунга чаа-чаа тиллелерине моол амыччы чоннарны кыйгырып турар. Лоуун марксизм-ленинизмин улуг өөггө аскан, йөрзоп турар. Улусчу революциянын алдарлы мадыры Д. Сухз-Баторун адын элзөөн хоорайнын Төп шөлүнге болгаш оон чогууда кудумчуларга уланбаторуларнын наз-шинки долоонкалары эртенден эгелзеш кол берген турган. Улусчу революциянын 42 чыл онга тураскал болгаш чазаннын удуруткучуларнын чурукта-

Коммунал бөдүрүлгелер — чонга бараан болур

БИСТИН чуртувустун экономикаги күчүнүн чыл бүрүдөгү улам быгышканына биле егерлестир, совет кижилерин угаан-бодал болгаш култура талазы-биле дегенде, чонун материалдыг сонуггалдары, хергелдерин болгаш негелделери чартынып, нармыла бар чылдар, бичаарга чонун чурттага-амыдырал байдалдарин чагайжылдарына улуг ролду коммунал ажыл-агыйлар ойнаар ужурау. Бистид республика коммунал бөдүрүлгелери боттарынын мурунда салдыган харым-салгалыг хулаазелерин канчаар күөсөдип турарлары?

Коммунал ажыл-агый Министрствонун бөдүрүлгелеринин бирги чартык чылда ажыл-чорудулгазынын ниити түндүктерин ап көргө, шүптү-ла сан-чургагалар чус хуудан ажып турар. Бичангаш бүгү-ле чүүлдер болур-чогурунда, менди чагай шыкша салгындар. А бир эвес коммунал бөдүрүлгелеринин ажыл-агый болгаш экономикаги көргүзүлгелерин анализтеп көрү болза, чурттагы чонун амдырал хандарыгында дык хой четпестер бары илереп келер.

Чунар бажың хадамга-ла үш ай ашкан, чурттага бажыңнарнын септелгези кылдырмай турар, баш таажың чер чок, сайгылаан чырың ичиртип, алдыңар бажыңда орун-дожык чедиптеш, сууртук чагайжылдылаа кылдырмай. Коммунал ажыл-агый Министрствонун болгаш райкүссомнарнын ардагерине чондан көрү турар шак мындыг уктамыг хоомалдар, негелделер ам-лаа дык хой.
Республиканың үлетүр бөдүрүлгелерине, албан организацияны чедиледе болгаш мындагы чурттага бажыңнарда кышка удуз белеткери амыг үеде дегино хоон чорууда турар. Бичаагы чурттага бажыңнарнын септелгезин өй-шаана чорууда чутуга ажылга эртен чылын удуз четпестер тургулаан. Чижээ, Кызылдың № 1, 2 бажың эргелдерине чурттагы чонун бажыңнар септелер аргында кирген чыгыларын эмгелден демделээр журналдар чыккан турган. Оң түндүгүндө Кызылга чурттага бажыңнар септелгези организас чок байдалга эртен, Коммунал ажыл-агый Министрствонун удуруткучулары эртен чыгы чызырлардан кичээни албан. Амыг үеде хоорайда кышка удуз белеткелер барык эгелзеш деп санал болур. Хоорайн коммунал ажыл-агый черинин удуруткучулары «шанаанын чыын», тергенин кыжын септеп ал» деп мерген үлетер чутаан улгаза чогуур.

Республиканың болгаш Кызылдың коммунал чунар бажыңнарнын ажылдына улуг четпестер мурунку хевээр үргүлчүдөн турар. Бичаагы чунар-бажыңнарнын септелгези ай-аймы-биле хаагып турар бээр чоруу мындай чыгыч апарган. Ажылдан турар чунар бажыңнарнын санитар байдамы куду, тазарт недишпеш, суг аксыр хунаар үргүчү урелен турар. Кызылдың № 1 чунар-бажыңы бирги чартык чылда күөсөдип орулга кирер туржук, харын-лаа карыгалыг болгаш Ам оң каптал септелгези деңиз оожум чортуунуп турар. Республиканың чурттагымыг улагу-узу суурларында, совхозтар төптөргө, ажылчы суурларда баш таажың черлерин тургузуу болор аргалар бар. Бичаадажок коммунал ажыл-агый Министрствону олач чогуур кичээни сабайы турар.

УООРАЙЛАРНИН болгаш суурлары нуганчыларын, чагайжылдарын коммунал ажыл-агыйлар чогуур-биле үндөп көрбөй турары мын эвес. Мааңа хамаарыштыр Чалана хоорайны чижээк ап болур. Хоорайн санитар байдалы куду. Эртен чылын тарып окуртакан мыштарын 80 ажыг хузу үрелген. Бу чылын окуртакан мыштарын ажаалтсыз база багай, чамалыктар кургал, урелен эгелзеш. Республиканың өске-даа районнарнын төптөргө чагайжылдыг болгаш нуганчылыг талазы-биле ажылдар кончук сайларга байдалга кирген. Оң чылдагыны болза, коммунал ажыл-агый Министрствонун районнарда коммунал ажыл-агый контроларын ажылчы шын организас удуруттуң чогуур кичээни сабайы, ону райкүссомнарнын хулаазгези дээш шын эвес туртушу элест турарында. Он шын эвес. Райкүссомнар коммунал ажыл-агый контроларын удурут хулаазгези, ыңчаала-лаа министрство ол контроларын ажыл-чорудулганы райкүссомнар дамчытыр эвес, а дорт удурут, башкаар ужурау. Амыг үеде байдал кичээни дээр, министрствонун удуруткучулары районнарже эвеш барып, телефон дамчытыр айтышкын бээр-биле кызыгараттынын турарлар.

Районнарда коммунал-хандырылган контроларын ажыл-чорудулгазын хамаарыштыр кол айтырылган болза, районнар төптөргөндө жөгүлдө-биле холбоштыр, коммунал ажыл-агыйларын перспективте айтырылгыларын планын чогаалды, хоорайларын болгаш суурларын чагайжылдыгынын план эгулар боттанарында, чурттагы чонун амдырал байдалдарын экижидерини бүгү хемчеглерин айтыр болур. Ол кол айтырылган амыг үеде кичээниден дашкарал, чүгө хунун айтырылган биле солуутуну турарык министрство-лаа, райкүссомнар-лаа кичээни сабайы турар.

РАЙОННАРДА электри хандырылган улагу дүрүзүнүн болдуруп турар. Чаланаңиң элекстростанциянын тудуз тургускаш, ажылчы шуудан чалаан, амыг үеде ол станциянын бүгү дертелерин алдыртып дашкар удуруп каапкан, муң-мук рубль орткин дертелерин канчаар-лаа амыг типпай турар. Коммунал ажыл-агый Министрствонун бодокуг аппаратында «Тывакоммунерго» организацияны тускайлаш, районнарда элекстростанцияларын ажылчымыр мындай кичээни сабастаан. Министрствонун удуруткучулары элекстростанцияларын ажыл-чорудулганын таажында чептерини шүгүмчүзүр-биле өйлежин турарлар.

Районнарда коммунал энергетиканың хөгжүлдээнин перспективте айтырылганы шинтирлеттиниз, ыңчангаш амыг үеде бар үрмөк элекстростанцияларын күчүзү эвеш болгаш үлетүрүнү көлөзө ажыл-агыйның хөгжүлдээнин шалтыктың, немесе күчүлери ачылгалта кирерин моодааткан турар апарган. «Тывакоммунерго» бодунун дорт хулаазгезин күөстөйп, а кайда-бир чедер үрелген элекстростанция септөөр авар чжи команда хевеери амыдан турар. Шындаа, «Тывакоммунерго» дээр дорт хулаазгези болза, республикага энергетиканы хөгжүлдөөн перспективте айтырылганы шинтирлеттиниз болур. Ол айтырылган ала-ча гааралашкында кирген, а министрствонун удуруткучулары энергетика талазы-биле тускай улагу организасы бар болганда, перспективте хөгжүлдө дугайында айтырыг биске хамаарышпас дээр шын эвес хоюнуг болур турарлар.

Төгүлүг чеди чыл планынын бешки чылын бирги чарты доозулган. Коммунал ажыл-агый Министрствонун бөдүрүлгелери чыл планын хуусаа бетине куусадар дээр, бар четпестерин дүрген чаладын, партиязы Программында байырдалды-биле чарлаатканын «БУГУ-ЛЕ ЧҮВЕ-НИ КИЖИГЕ, КИЖИНИН ЧААГАЙ ЧОРУУНГА» деп принциптин амдыралга боттандырычыне бүгү күжүн, аргаларын болгаш курал-выларын угландырап ужурауглар.

Кремлидиз Советдлер ордунда делегация III Москва кино-фестивалы.
Чуртка: совет режиссер, жюридин даргазы Григорий Чухрай биле суралгы француз актёр, жюридин кезигуну Жан Морге.
Фото Е. КАСИНИИ биле В. ЕГОРОВТУ.
(СЭТА-ның фотоархивизин).

Ыяшты республиканың чаа тудугуларына

Бизылга бө чайын чеден муң кубометр тудуг мын салдыдып белеткээр соруга салдыган.
Ыяш белеткелерин Смыстың-Хем болгаш Сизим пунктуларын ажылчылары июль 10-да олпланын чартык кезин күөсөдип, 35 муң ажыг кубометрин салдыдып кирген.

Улуг-Хем ыяш ажыл-агый чери ыяш салдыдырын чартык чыл онаалдыны ниити-биле күөсөдөт. Мыңчала-лаа тус-тус пунктун чал талазы-биле онаалдыны күөсөдөт дески эвес. Бир эвес Кызылдың ажитала уастануу сымчалыгыне хоумал кыйбайн турар болза, Иран пунктуну катерлерин хей турар чорун үргүчү болдуры келген. Смыстың-Хемин ыяш белеткээр пунктуну (малын-дын артмыс) ыяш салдыдырын амыг үеде тургузуу-ле түртү сардар. Ол пунктунда кыш тургаларнын шынары чывыс.

Сөөлүг үеде салчылар ыяш салдыдырын темпизин мын дүргедеткин. Июль 3-тен 9-ка чедир үеде республиканың найсымчалыгы онаалда эгулар 4140 кубометр ыяшты өкөөр тургаш, 4189 кубометрин экеп, планын 101 хуу күөсөдөт. Мыңчала-лаа салдыдышканын ниити байлаа ам-лаа дүргөткүн. Ол ажыл эгелзеш үеде бар зергелдиктер планда көрдүгүн чеден муң кубометрин орунуга чүгө 24,887

ВЛКСМ ТК-НЫҢ ПЛЕНУМУ БОДУНУҢ АЖЫЛЫН ДООСКАН

МОСКВА. (СЭТА). Июль 10-да Комсомолдун Төп Комитетинин пленумунга ВЛКСМ ТК-ның бирги секретары С. П. Павловтуң иделгезин чуртаалашп көөрү үргүлчүлөди.

Амыг үениң байдалында партиянын идея-вижидилгениң ажилчынын кол сорулгаларын тодараткан СЭКП ТК-ның июль Пленумунун аажок улагу үжүр-дузазы Латвиянын ЛКСМ ТК-ның бирги секретары А. Чеснович болгаш СССР-ниң Спорт ниитилелеринин база организацияларынин Эвлетинин Төп Чөвүделинин даргазы Ю. Машин, өске-лаа ораторлар демделеп турган. Пленумунин ниитиери—комсомолду дайыңчы программаны.

Коммунал тургузуучуларын чоралдыг дүрүмүнүн принциптерин школага өөренип турарында эгелзеш, совет кижиге бүртүгүн ажыл-чыннын хевир болган турар ужурул деп, РСФСР-нин Педагогика эртемгер академиязынын президентин И. Барлов чуртаалаш. Күш-ажылды илга-боттуд хергедеги кылдыр көөрүңге, чартыкты чорушка, билгелериң чедиң алдыңга кылмаажык болур чуткуга, чаңчыды, таптап туруп бээр, чүве тоовас чорукка эштепеш болурун амыч кижиге килжидер ужурау. Бир эвес школа, өг-булениң болгаш хей-ниитинин чангыс ай болур чорун чедиң амыр болуусуза, чүгө мынчаарда ол сорулгаларын шинтирдеп шыдаар бис.

Амыдыралче хандырап кирер, кижини сагыш-сеткилин хайыңдырып, эрес-мадырыл чоруктаже кийгырып турар чогаалдарын тургузар ужурау деп, «Москва» студиянын кинорежиссеру Ю. Чулюкин чогаалчыларын, кинематографтерин, актерларын кыйгырган. «Юность» деп киностудиянын тургузар дугайында ВЛКСМ ТК-ның ажылдыкчыларынын саналын ол ижин-биле деткип, чүгүлдүткөдөгөн.

Заводтарга, шылдерге, фермааларга оолдар, кыстарын эгулар организашчылар болган турар ужурау амыктар солунарынын, радионо болгаш телевидениенин харымсалгаланын дугайын «Комсомольская правда» солунун кол редактору Ю. Воронцов чуртаалаш.

ВЛКСМ ТК-ның секретары А. Камшалов, комсомолдун Магдала обкомунун секретары В. Савченко, салбыр командири, кылгыларды С. Лыжен-

ко, СССР-ниң спортувун алдарыг мастери Ю. Власов, Ленинградтан келген слесарь-эштепчи Р. Малюков, ЛКСМ ТК-ларын секретарлары—Таджикистаның—Г. Бобосадылова, Казахстаның—У. Джаниябеков, Грузияның—О. Черкалия болган өскелер-даа база санал бергенер.

ВЛКСМ ТК-ның бирги секретары П. П. Павлов түндөп чүве чуртаалаш.

Чалгыс эң-сеткил-биле хулааз алган кижини кижилери комсомолдун ажилдына кездеде кол чүгү болуп келген болгаш болуп артын-лаа турар. Комсомол, бүгү совет амыктар адалдырын мадырылган салган алдарың-биле болгаш чоргалар-биле ап чоруур, партияның болгаш улустун революстуг болгаш күш-ажылчы чачылдарын мындак-биле камгалап база көүдөрлөп дээрзин ВЛКСМ ТК-ның пленуму Коммунист партияга, Н. С. Хрушевца баштаткан оң деннениң Төп Комитетинге батталар турар.

ВЛКСМ ТК-ның пленуму организастыг айтырылганын чуртаалашп көргөн. Партия ажилчыны шилчээни-биле холбоштыр ВЛКСМ ТК-ның бирге кижиге шинтирелиң хулаазгезинде И. Ибрагимов, Г. Дурова оларын пленуму хостаан. ВЛКСМ ТК-ның бирге кижиге шинтирелер Н. Рубцов солгүттүргөн.

Партия ажилчыны шилчээни-биле холбоштыр Төп ревизия комиссиянын даргазын хулаазгезинде И. Петрушинин Төп ревизия комиссия хостаан.

ВЛКСМ-нин Төп ревизия комиссиязынын даргазына Р. Мушевич солгүттүргөн.

Пленум кайтамчыкты болгаш магалыг болушкун-биле доозулган, чүгү дээрже ужудукчу-комсомолат Валерий Быковский космоска бодунун ап чоран комсомол демделеткин С. П. Павлова дамчыдып берген. Бу демделеткери тергенин тергенин тергенин комсомолдуларга тыштыр, «Восток-6» деп космос кораблынн удуруп үнеринин мурунда пионерлер Валентина Терешковга белек кылдыр берген болгаш космос кораблыне чоран кызыл мылдеди В. И. Ленин атын Бүгү-эвеле пионер организациязынын Төп Чөвүделинге мадыр мыс түстүп берген.

ВЛКСМ ТК-ның пленуму оон-биле бодунун ажилын дооскан.

Коммунистг күш-ажыл дээр шимчээшкыниң мурнакчыларының чөвүлө хуралы

Дүүн, июльдуң 12-де, Кызыл хоорайга коммунистг күш-ажыл дээр шимчээшкыни мурнакчыларынын Тыва республика чөвүлө хуралы болур эртин.

Чөвүлө хуралды республиканың Профсоюздар Чөвүделинин даргазы эш Т. Ч. Норбу ажылдап, СЭКП ТК-ның бирги секретары эш Н. С. Хрушевту баштаар СЭКП ТК-ның Президиумун дүндүгү президиумга чогуур деп санал үнерге, чөвүлө хуралдын күжү киржикичери бүт кырыга түрүп келген болгаш диямитгып, үргүлчүлөдиг айны чаксаанар.

Коммунистг күш-ажыл дээр шимчээшкыни мурнакчыларынын Бүгү-эвеле чөвүлө хуралын түндүккө болгаш бистид сорулгаларык дугайында республиканың профсоюздар Чөвүделинин даргазы эш Т. Ч. Норбу күч алектелди үк чөвүлө хурал чуртаалашкан.

Илеткелди талазы-биле аңаа 18 кижиге санал берген. Ылангы коммунистг күш-ажыл бригадаларынн кижигунери — Кызылдың элекстростанцияда машинист эш Арменов, Кызылдың пассажирлер АТК-зынын коочун чолатчы эш Саноков, «Улуг-Хем» совхозтун сазычы эш Увангуз, «Тыва даг-дугу» комбинатынын арматурши эш Даспан, «Сут-Хөл» совхозта эш Хеймер-оол, типографияның ажилчыны эш Балинов, «Барлык» совхозтун тудугужу эш Очур, «Мержеги» совхозтун хой-жужу эш Сурчанал болгаш оон-да өскөр сазал бергилээ.

СЭКП Тыва обкомунун секретары эш А. В. Анкудинов чөвүлө хуралдын ажилына кирешип чөлүс сөс ап чүве чуртаалаш.

Чөвүлө хурал республиканың ажилчы чоннарына кыйгырым үндүргөн.

Хуралдын төңүдүндө коммунистг күш-ажыл дээр шимчээшкыниң мурнакчылары шалдыан.

Чөвүлө хурал дугайында өтөт даразында үнер.

Дескештирбес кижилер

Шаг-шааңдан бээр-ле улустарын көрүп, чүдүп сол хемгө дөңөшкү шыдаар мындай күчү делегетке чок, ол дээрже суг-дагай-ды, ыңчангаш оң дугайында улуг азе өткөс, өртөм-бардам өстөр өтпеш деп чуртаалаштыр турган Улуг-Хемин чыгырып, оң кежидир көвүртү тудар дээр кижилер 1961 чылдын төңүдүнде, 1962 чылдын бөдүдүлдө чедиң келгенер. Ол дээрже Ленин орденин № 5 көвүртү тудуунун ордынын бир салбырын күш-ажылга дайынып, мергежөөн, коргар-сестир дээр чөвө билбес, ажилды кылдыр дээр сегирип алганда, дескештирбей бар экер-эрес тудугу эрестери-дир.

Делегетке база бир эң-не терен, хайын мөөрөп чыдар шапкын агымны, күчүдү Улуг-Хемин чыгырып ап, ону кежидир аажок белдик, узун, быжыг демир көвүртү кылып тургузары дээрже, эң-не берге, нарын, харымсалгалыг ажыл улуг күаженишкы, билгел-мергежил негестирер ажыл-дыр.

Улуг-Хемге шапал халдаашкыны эгелзелин мурунда кол кылар ажыл-тудугуну базалын туртузуп, тудугдар чурттаар бажың-балгыт тургузуу амыр турган. Мынчааг чос-тоостуң чыкылаа соонунда хайыншыкынын ажыл эгелзеш, Дескештирбес кижилер ол ажилдарын бөт ай иштине кылды турган, чүгүлө бир ай дүрүзүндө доозуп—баштайгы удуз тивиленине чедиң алганын. Бу ажылга чоочун тудугчу Ленин орденин Дмитрий Семенович Дуганга удуруткан коммунистг күш-ажылдын бригадасы деп бедек атыгы, комплекстиң бригаданын кежигунери эң-не шыгарар үнгөнер. Олар мына-ла коммунистг күш-ажылдын бригадасы деп бедек алыг база катал шымыктырып, ажилды кылдыр дээр сегирип алганда дескештирбей бар чорук Тывага келгеш, моон мурундаагы ышкыа база-ла кычар көргүтүш шыдаанар.

Дмитрий Дуганга баштакан коммунистг күш-ажылдын бригаданы Тывага көзү ажилдарынн мурунда Абакан хоорайга ажилдап,

база-ла күчүлүг хемге кежир көвүртү салып доозушкан, боттарынын тудугу өөрү-биле калы маага келгенер. Дугананын болгаш оон бригаданын кежигунеринын эртен күш-ажылчы орустары узуң. Олар амы-дулма социализм чурттаар Болгарияда, Румынияда шапкын хемчирер кежир көвүрткөп, совет-кыдаттың «Найраал» деп демир орук тудугуна ажилдап, ол демир орук тудугун орунуга таварлашканын, улуг, биче оларын, хемчирер база-ла кежидир көвүртү салып турганар.

Материалдык база, оран-башкы болган соонда база-ла тос-тоосту чыкылаа соонунда күчүдү Улуг-Хемге шапал халдаашкынын көвүртүгүнү тудугужулар эгелзеш. Ол дээрже көвүртүгүн ооргаларын салдыр бечон алааштарын тургузар дээр Улуг-Хемин ханы дүвүчө тускай эдик-хенти көтөк, шымың киреринин, хем дүвүчө чылым-халдарын, калыг-быжыг сайын алааштар салдыр кылдыр каш-каш он метр кылдыр ханы онгаштан кызып киреринин ажилдары-дыр. Ол—эң-не берге, күженишкын үндөүр амыл. Кайтамчык шапкын агымны, күчүдү Улуг-Хем баштайгы үеде «өөп-тывалал» судурланып, чалжымыг чалааш, дык-ла болган. Мыңчала-лаа экер-эрес дийим кижилер оон дедирлендишканыне удуз шымык демеселди мадырылган-биле чорудуп турганар. Оон мурунда чөвүлө хемчирер чыгырын, көвүртү тудугуна киреип көрбөсөн чаа техникте аргаларын ачылган, коргут чок демеселди чорудуп тургаш, кыска хуусанын ниитиде амдик, күчүлүг хемчирер чыгырып, бетон алааштарын Улуг-Хемин шапкын, төрөп сунга каш чеге тургузуккан.

Улуг-Хем иштине шымык кырып, оон дүвүчө каш-каш метр ханы ооргалар кызып, бечон алааштар тургузар ажилга Дмитрий Дуганга удуруткан коммунистг күш-ажыл бригаданын кежигунери база-ла боттарынын эрес-мадырыл чорун көргүтүп, шымаар үнгөнер.

Бо чылдын чазымында эгелден металл конструкциялар ажилдар—көвүртүгүн демир ооргаларын салдыр ажыл эгелзеш. Көвүртү тудуун

1964 чылда доозуп, ажилталга кирер ужурау турган. Мыңчала-лаа ажил-херекти дескештирбес кижилер ол көвүртү тудуун айткан хуу-саазында бир чыл эрте—бо чылга август 11-де Совет тудугжыларынн хунун таварлаштыр ажилталга киришпештир алганбар. Иңчангаш ажил-ш Улуг-Хемин хайын-мөөрө шапкын агымнан-даа дүргөн, күштүп хайыңкан. Күш-ажылды коммунистг күш-ажыл чорук шак ол тудугу экер-эрес өрлөр чамдык дыштынар хүндере дыштыгарын бечон боловай ажилдап турганар.

Көвүртү тудугужулары боттарынын ол сөглөөн сөүнгө, хулаазгезин хулаазгезинге эе болуп, ону адаларын, биле кууседиң бар чыдалар. Бо чылдын июль 8-те Улуг-Хемин кежидир мөгө-шымык, быжыг күчүлүг демир ооргалар салдыган. Ол дээрже ажил-херекти дескештирбес кижилерин кайтамчык чайыңнан-чаа тиллелгези-дир.

Шак ол демир ооргаларын салып эгелзеш хүндө бээр ам бо хүндөргө чедир Дмитрий Семенович Дуганга удуруткан коммунистг күш-ажыл бригаданын кежигунери, комплекстиң бригада база-ла боттарынын эрес-шалы чорун көргүтүп турарлар. Дугананын ол бригаданы 11-де ол чутуга улуг үжүр-дузазын тудуунду тудуун доозуп, ажилталга кирерин дээр хайыншыкынын ажыл көвүртү тудууну коллективне кайтамчык дүргөн темпиде хайыңкан.

Ленин орденин № 5 көвүртү тудуун отрядын Улуг-Хемин кежир көвүртү тудуу турар салбырын Ленин орденин хоочун тудугужу Дмитрий Дуганга удуруткан коммунистг күш-ажылдын комплекстиң бригаданын кежигунери кылдыр ишке келгези-шамыл, ажилды дескештирбес, Бузуг-ла күш-ажылчы кижилер ол. Олардын алындаа № 5 көвүртү тудуунун отрядын бүгү кижилерине алдарык, сургаакан. Кижини күш-ажыл кастар деп чүве ол-дур ийин.

ВЦСПС-ТИҢ ПРЕЗИДИУМУНДА

Күш-ажыл планнаашкынының 900 хөй-ниити бюрону

ВЦСПС-тиң президиуму «Чар нормаларын доктадып тургузарына болгаш күштүгү турар нормаларын катал көөрүңге ажилчыларын кириштер талазы-биле Белорус ССР-ниң профсоюз организашчыларынын ажилын дүрүлгөзүшкын дугайында» айтырыгы чуртаалаш көргөн. Белорусиянын тургусканын хуралга демделгезин. Союздар-биле кады Профсоюзларын республика чөвүлелин президиуму оларнын ажилын дүрүлгөзүшкын түндөп байткан болгаш ол эгелзешканын негестирер талазы-биле хемчеглерин алган. 1962 чылдын төңүдүндө бөдүрүлгелер мындай бюрорлар 400 кире турган болза, ам 900 ажыг болур турар.

Күш-ажыл нормалаашкыны хөй-ниити бюрорулары улуг ажилды чорудуп турар. Олар күш-ажылды бөдүрүчүдүн бедиринин куларырларын илередиң, техника талазы-биле үндөелетинген нормаларын ажилдап кылгырыла болгаш негестирелерин киржиң, эргижирээң нормаларын өй-шанда катал көөрү болгаш төлөврениң күштүгү турар системаларын боттандырыр дээр контролуру чорудуп турар.

ХӨЙ-НИИТИНИН ХЫНАЛДАЗЫ

Бистин чораанывыс садыгда

Партия-иурне контролюнун комитетинин, Курсады инспекция эргеленин даалгазын өзүгээр Кызыл горпозунун товареди Н. Агапова биле мен № 13 аш-чөм магазининиң амылын кынап көрдүвүс.

алгаш көөрүвүс, чыдый берген, са-дар аргамон кыт болган. Демир доскаарда 182 кг үнүш үзү даштын чадагай черде доскаары-биле турбушаан, ону хөргөлчөкчө садыгын сатпайн турган.

тери массада турар дээрзиниң дугайында чарлап чок. Магазинде ийн соодулга установказы тургустунза-даа, амылдайын турар. Дүргөн үрелинчер продуктулары херим иштинде тургузуп кааны эдептиг.

Малчын Серээ

Барым-Кемчик районун «Малчын» колхозунун Могол-Буреле № 1 бот-оругла-чарыгалыг хойжу бригаданын келтирүү Саа Серээ Кара-оолочик хой ажылын хөгжүдөр болгаш өн продуктулуг чоруун кө-вүдөдөр талазы-биле эки ажылдап турар.

Эртең өн чыдарынын дургузунда Саа Серээ хой кадарчыныга үчкө-телишкени чокка ажылдавшыан, колхозунун хой ажылын хөгжүдери хөргөне болудун төлөптүг сал-дышкынын кирген.

1963 чылда Саа Серээнин колхозунда 299 төрүт хой бар. Бо хү-нерге чедир 297 хой төрөп, он ху-ратарынын бүгүн камгалап алган.

Түс черин агаар-бойдузунун байла-дыга таарыштыр хой кыргыздыан льяль айыны 15—20 үенде эгелеп чоруур. Хойжу бир хойдан 1,9 кг дүк кыргып алыр деп хү-лээлгени ажып күтсеткен.

Хойну ажаарынын болгаш чаш хураганарын доруктур азыраары-нын бөдүн аргаларынын дугайында дуржулгалыг хойжу мычлаар чутта-лап турар: чаш хураганарын баш-тайгы 2—3 хүнерде бир хүн дур-гузунда 2—3 катан ияг аа-биле эмирер учурулук. Шак мычлаар азы-раарга, чаш хураганар дүргөн хо-рутар болгаш ияны-бүрү азыраар-лап азыраар болур. Оон ачында хура-ган кажазынын иштинге кургак болгаш хөйг өдөк төгери эргежөк чутула.

И. УСПУН ДОРЖУ.

Чарыш сорук кириген

Улуг-Хем районда Жданов аттыг колхозтун тараажылары дүжүт ажаалдаанын белектелиди организа-цыг чорудуп турар. В. Кечил-оолга уудурган механизаторлар 4 комбайн-нын септен дооскан, олар ам удавас база бир бөлүк 4 комбайннын кымын үндүреринге чоокшулаан.

А. СОСНАЛ.

Думчуу „дыртык“ күдээ

Илчан Алдан-Мадыр аттыг колхоз турда. Ондар Амаа хып дээп чалым назарынын кидин-не чекетке-линишкенин турган. Аныак кым Амаа колхозтун трактор бригаданын-да кокучулуп ажылдап турда. Ондар Успенек дээрди ол уругта мыч-кыл дугайында чечен-мерген сөстүг чагааларын улаштыр-улаштыр би-жип чорудуп турган, оон чүрөөн «тудуп алсан».

Илчан Алдан-Мадыр аттыг колхоз турда. Ондар Амаа хып дээп чалым назарынын кидин-не чекетке-линишкенин турган. Аныак кым Амаа колхозтун трактор бригаданын-да кокучулуп ажылдап турда. Ондар Успенек дээрди ол уругта мыч-кыл дугайында чечен-мерген сөстүг чагааларын улаштыр-улаштыр би-жип чорудуп турган, оон чүрөөн «тудуп алсан».

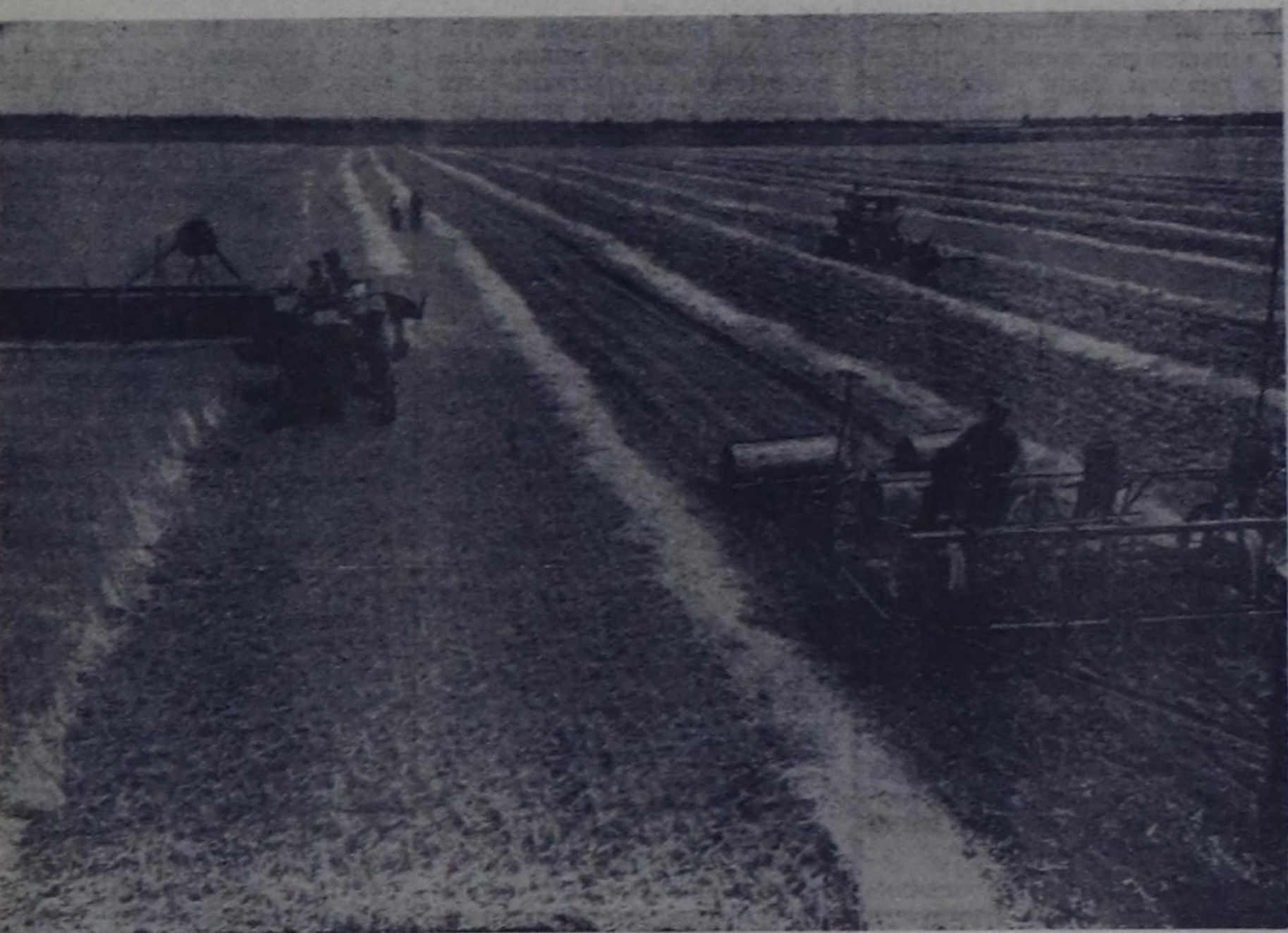
Оон соонда Ондар Успенек Бора-ла-ла шилчигип турган. Успенектин караанга М. Ира дээр кыс идиге кирген. Оон чүтү боор, хлөб быжыркычмыр өн шак ол кыс-тан азырлыбай-ла барган. Удываан-да кула-даа дүшкөн. Бир чойл бө-лөй Успенекти Кызыл хоорайже 6-ай хуусаалыг башистер курузунге чоруткан.

Акшазы төнмөс арагачы

Беш-алды кижини шуштур чеди-ле, үргүчү-ле ырлаан-шоорлаан, «аш-өөр-даа, аш-чөм, арага-хымыс-даа менде хөй» деп алгырган, тенди-мынды ээирек чоруп кымыл ол? «УТКА 25 чылы» совхозтун Арыскан фермазында хлөб быжыркы-чымы Карбу Долума дээрди-дир. Оон өөнүч ээи—коммунист Монгуш Кар-бу.

«Думчуу дыртыган» күдээ кады Ираны каапкан, ажылы ба-лап калганын чоруткан. Бир динвар-га, Суг-Асынын Кудугура бажын-ны директортай берген сурагып болган.

«Думчуу дыртыган» күдээ кады Ираны каапкан, ажылы ба-лап калганын чоруткан. Бир динвар-га, Суг-Асынын Кудугура бажын-ны директортай берген сурагып болган.

НИКОЛАЕВ ОБЛАСТЬ. Тараа культураларынын ажаал алышынын калбак фронтта чоруттуну турар. Савгиреск бугуруде эргеленин «Прибутский» совхозунун ийги салбырынын механизаторлары тек-дер бүрүздөн ортума-биле 18 центнер кымыл-тасты чыгарып турар. Бизда ажыла комплексийн чорудуп турар. Андазын болгаш культураторларын тракторлар жат-калары шүштүрү чоруп турар. Тракторлар адыска

РСДРП-НИНГ II СЪЕЗДИНИНГ 60 ЧЫЛЫНГА УТКУШТУР УТТУНДУРБАС УЖУРАЖЫШКЫННАР

Россиянын Социал-демократтыг Ажылчын партиянын II съездинин 60 чыл өөнүч төөгүдү хүнүнө холбаштыр «Партиянын эге-нинде» деп очерктер чымдазын Күрүненин политикатик номнар үндүр чери парлан үндүргөн.

гаалаан, үргүчүлөди.— Барангы дубайге чырыктын херели бистин чырыктыкыстан чедер дээрин бо-лоп көзөгө, дык-ла өөрүчүт-дүр! Ол чырыкты бис кымыс-дыр бис! Бо дугайында чүтү чутулаар сен, аныак кижж? (Бо чутулаар Тывага база хамааржыр. Чүте дие мычаар-да А. В. Шотман Тыванын база көр-гөн болгай.—Ред.).

«Мен арагачы-даа болумза, ажылдын бүтүп турар. Ижер-ипше-зинини бөдүм билр мен. Өске киж-нини акшазы-биле арагалып турар өөс мен. менде арага дээрге суг-ла, эвт дээрге сат-ла, канчан-лаа турмуза Арысканга мени бүрүздү-дүр дара-даа чок, парторг чөстөм болгай. Өске даргалар өнүктөм, кады арагалар эштерим. Мени ажылдан үндүрүр «өспөр» дара бо совхозта чок. Мен ажылдан үнөр болумза, Арыскан улзуу хлөб чок ат болганы ол, мези орумга ажыл-даттар кижж бар өөс, ажылдан мени кымыл-даа үндүрүп шыдаан...

«Сөөлүгө шыдааны канчаар-ла тудар ирги мен» деп, аныак оолдун чүрээ өкчө-лөсү сөп турган. Ынчалза-даа Кемеш Бадый-оол эң сөөлүгө шыдаанын 5-ке дүжаган.

